THE CONTRIBUTION OF THE HASDEU DYNASTY TO THE RESEARCH OF THE TRADITIONAL CULTURE OF BESSARABIA (ON THE OCCASION OF THE 185TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF THE SCIENTIST BOGDAN PETRICEICU-HASDEU)

Mariana Cocieru

Senior Scientific Researcher, PhD, Institute of Romanian Philology „Bogdan Petriceicu-Hasdeu", State University of Moldova

Abstract: In the present approach, the author refers to the historical beginning of folklore research in Bessarabia. In order to be able to follow their evolution, the exposition starts from the precursors of Romanian folkloristics, conventionally concentrating them around some personalities who contributed to a greater or lesser extent to this itinerary. Analyzing this early stage of development, he notes that the Hâjdău-Hasdeu dynasty of folklorists, who were active in the two periods of the formation of folklore (pre-folkloristics and folkloristics as a science), had the largest contribution in this sense. It also highlights the most important folklore studies and materials that appeared in these periods, recorded and published by the brothers Alexandru and Boleslav Hâjdău and Bogdan Petriceicu-Hasdeu.

Keywords: folklore, folkloristics, traditional culture, folklore investigations, Hasdeu.

Punctul de plecare în domeniul investigațiilor folcloristice din Basarabia este plasat convențional în anii 30 ai secolului al XIX-lea, odată cu apariția unor lucrări importante ale lui Mihail Kogălniceanu și Constantin Negruzzi. Potrivit constatărilor istoricilor folcloriști, lucrările acestora încheie perioada pre-folcloristicii și pun bazele „încă firave ale folcloristicii ca știință" [1, p. 31]; iar prin contribuțiile ulterioare ale lui Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Nicolae Bălcescu, Teodor Stamati etc., care apreciau folclorul ca pe „o sursă de revigorare și de solidarizare a ființei naționale românești" [2, p. 85] – se constituie „începuturile așa-numitei «școli romantice» sau ale «școlii lui Alecsandri»" ca o etapă importantă în folcloristică" [1, p. 32-33]. Cea de-a doua etapă a demarat prin colectarea masivă a faptelor de folclor și cu „școala științifică a lui Hasdeu", perioadă în care s-au afirmat, nu doar Bogdan Petriceicu-Hasdeu, ci și etnografii Simion Florea Marian, Elena Sevastos, Teodor Burada, Tudor Pamfile și mulți alții, care au adunat un număr impunător de creații folclorice. În concluzie, revenind la Alexandru și Boleslav Hâjdău, vom menționa că activitatea acestora a reprezentat „aspectul basarabean al etapei incipiente a folcloristicii" românești [1, p. 33].

Pasiunea pentru creația populară orală a lui Alexandru și Boleslav Hâjdău a fost moștenită genetic de la tatăl lor **Tadeu Ioan Hâjdău** (1769-1835), care cunoștea mai multe limbi, de la care a pornit neamul de cărturari erudiți Hâjdău-Hasdeu. După ce s-a mutat cu traiul în Basarabia, Tadeu Hâjdău, a profitat din plin de posibilitatea de a fi mai aproape de cultura tradițională a populației băștinașe. Crescut și educat în Polonia, a cules legende populare, pe care apoi le-a tradus și le-a redactat în limba polonă. Printre legendele înregistrate de Tadeu Hâjdău menționăm: *Amazoane, Dragomir, Dragoș-Vodă, Traian și Dochia, Cheile Bâcului, Papură-Vodă cel mâncat de șoareci* etc. [3, p. 161].

Fiul său din a doua căsătorie, **Alexandru Hâjdău** (n. 30 noiembrie 1811, Miziurânți, raionul Șumsk, regiunea Ternopil – m. 9 noiembrie 1872, Cristinești (azi Kerstenți), raionul

Hotin, regiunea Cernăuți, Ucraina), apreciat de istoricii literari drept „începătorul folclorului românesc” [4, p. 23. A se vedea: 5, p. 41], este, de asemenea, pasionat de culegerea și valorificarea moștenirii tradiționale, de dezvăluirea trecutului istoric, de consemnarea cadrului etnografic. Cercetătorii manuscriselor lui Alexandru Hâjdeu, menționează un interes mai pronunțat pentru mituri, legende, obiceiuri și credințe [6, p. 190]. Prin urmare, câteva texte culese, prelucrate și traduse în limba rusă, au fost publicate în revistele rusești *Вѣстникъ Европы, Телескопъ* și *Молва*, pe care le-a însoțit cu suficiente explicații de ordin lexicografic, etimologic sau tradițional-istoric și etnografic. Potrivit mențiunilor lui Alexandru Hâjdău, textele originale înregistrate au o circulație destul de largă în Banatul Craiovei (Oltenia), Transilvania, Muntenia, Moldova și Bucovina. În nr. 23-24 ale revistei *Вѣстникъ Европы* din 1830 a publicat două cântece de nuntă [7], unul din repertoriul prenupțial, iar al doilea – postnupțial. În nr. 5-8 al publicației *Телескопъ. Журналъ современнаго просвѣщенія* din 1833 a editat în traducere rusă șase cântece lirice românești, „de aspect diferit – istorice, haiducești (o doină) și de factură diferită (mai mult cărturărești)” [1, p. 34], însoțindu-le cu comentarii ample despre circulația acestor creații, cu referințe la: tradiții și obiceiuri de sărbătoarea cucului; Arminden (celebrată la 1 mai, în cinstea stelei ocrotitoare de la nașterea fiecărui om/ steaua ursitoare/a sorții umane, numită și steaua „de Mai” și a sărbătorii precreștine a vegetației Florei, o reminiscență a sărbătorii latinilor *Calendele Florale* etc.); credințe și superstiții; vrăji; etnobotanică; personaje mitologice dacice (Leli/Lelea/Ler și Badea – ocrotitoare ale dragostei inocente/platonice/neprihănite, celebrate în iunie, când e lună nouă); informații istorice și toponimice despre haiduci (Codreanu, Bujor, Chigheci/Tigheci etc.); proverbe; tradiții de Rusalii; date istorice despre Cetatea Sorocii; legenda icoanei „făcătoare de minuni” a Maicii Domnului etc. [8]. În nr. 35 al revistei *Молва* din 1835 a publicat articolul despre doina populară, comparând-o cu unele creații ale huțanilor [9. Pentru mai multe detalii a se vedea: 10] și un cântec popular din Valahia [11]. Analizând aceste materiale, exegeta Gabriela Drăgoi este de părerea că textele publicate (cântece de nuntă, legende și balade, o doină, cântece de dragoste) sunt mai degrabă „o încercare de improvizare a unor texte în manieră populară[1], ba chiar uneori o evidentă fantezie mistificatoare, mai accentuată în notele filologice și istorice, foarte întinse ce însoțesc poeziile” [12, p. 191]. Observațiile cercetătoarei au fost remarcate ceva mai devreme și de Eufrosina Dvoicenko: „Faptul că A. Hasdeu inventează pasagii întregi din cronice uneori neexistente mă face să presupun că și textul unora din cântece le-a compus singur. E prea evidentă și artificialitatea formei și fondul puțin românesc ale unora din ele” [13, p. 35]. Aceste conchideri, menționează etnologul Victor Gațac, nu dau nici un temei totuși „pentru o atitudine negativă față de întreaga activitate folcloristică a scriitorului, tendință care se manifestă în istoriografia literară” [14, p. 106], de aceea, în istoria folcloristicii contribuția lui Alexandru Hâjdău este apreciată ca fiind una importantă pentru popularizarea creației folclorice [1, p. 35], considerată de către Nicolae Iorga drept *„un început de folcloristică <...> care se face de un Român rusificat într-o mare foaie din Rusia”* [5, p. 41]. În aceeași ordine de idei, și exegetul etnolog Dumitru Caracostea l-a apreciat ca fiind *primul folclorist basarabean* [15, p. 257]. Texte culese de scriitorul Alexandru Hâjdău se află și în arhiva filologului-slavist, etnograf și paleolog Ismail I. Sreznevski de la Universitatea din Harkov, încă din perioada studenției, atunci când a făcut parte din cenaclul folcloriștilor ucraineni condus de ilustrul academician. A apelat nemijlocit la folclor și în creațiile sale lirice cu subiect istoric (poeziile *Dumbrava roșie*, *Ștefan cel Mare* ș. a.), dar și în nuvela istorică *Domnia Arnăutului*, unde a valorificat subiecte haiducești, la baza nuvelei fiind utilizate legendele și tradițiile istorice despre Dabija Vodă, Duca Vodă, Dafna și Petriceicu Vodă, expresii paremiologice, elemente ale mitologiei populare, epos eroic.

[1] Faptul că textele publicate sunt improvizații ale scriitorului este dovedit de versificația necorespunzătoare versurilor folclorice, de uzul rimei încrucișate ș. a. [1, p. 34].

Analizând în ansamblu preocupările lui Alexandru Hâjdău de creația populară orală, precum și apelul conștient al scriitorului la constituentele etnofolclorice în operele sale artistice, criticul literar Vasile Ciocanu concluzionează: „Contribuția scriitorului basarabean în domeniul propagării folclorului reiese nu atât din volumul celor realizare, cât din munca sa de pionierat. A. Hâjdeu a fost unul dintre primii culegători și popularizatori ai folclorului ucrainean, iar prin eforturile depuse la propagarea cântecelor populare românești printre cititorii de limbă rusă el a anticipat, de fapt, acțiunea de colectare și de valorificare, în perioada modernă, a creației populare în principate. În felul acesta, Hâjdeu se situează pe un loc de frunte în istoria folcloristicii românești în ansamblu, deși, după cum s-a văzut, nu există certitudinea autenticității tuturor cântecelor publicate de el. Merită să fie menționate și încercările lui Hâjdeu, modeste ca orice început, de a emite păreri despre folclorul ucrainean și cel românesc privit în plan comparativ” [16, p. 95-96].

Boleslav Hâjdău (n. 20 decembrie 1812, Vjazovetz, ținutul Volyniei, astăzi regiunea Ternopol, Ucraina – m. 14 martie 1886, Hacking, Austria), urmând exemplul fratelui său Alexandru, a fost atras și el de creația populară orală, valorificând mai multe legende și tradiții istorice, cântece epico-eroice, balade.

În două numere ale revistei *Молва* a publicat în rusește două legende etiologice, istorice: *O judecată la serdăria din Orhei* [17] și *Comoara voievodului Petriceicu* [18]. În revista rusă *Сынъ Отечества и Сьверный архивъ* a editat alte două legende istorice despre Dabija și Hâncu [19]. De asemenea, a publicat și câteva descrieri etnografice despre obiceiurile, credințele și superstițiile poporului român, legende și basme: *Trei legende moldovenești: I. Movila. O legendă din letopisețul moldovenesc al logofătului Romșa* [20]; *II. Hatmanul Kunițkii. Legendă moldovenească din letopisețul lui Vasile Bainscki* [21], III. *Bujor* [22]; *Nunțile la țăranii basarabeni* (ritualuri nupțiale din părțile Hotinului) [23]; *Prejudecățile și vrăjitoriile moldovenilor* [24]; *Note de călătorie despre Bucovina* [25]; *Superstițiile poporului moldovenesc* [26]; *Câteva povești și legende populare moldovenești* (legendele: *Calea laptelui, Rândunica, Albina, Retezatul, Almaș (Baba Dochia), Babacâi, Stânca fetei de lângă Lipcani* etc; basmele *Trimisul Cerului, Soarele, luna și vântul* ș. a.) [27].

Mai detaliat despre aceste contribuții folcloristice aflăm din culegerea *Studii și materiale despre Alexandru și Boleslav Hâjdău* (alcătuită de Pavel Balmuș și Vasile Ciocanu, anul 1984), mai exact, în articolul *Boleslav Hâjdău și folclorul*, semnat de Vasile Ciocanu. Criticul întreprinde o analiză extinsă a publicațiilor scriitorului, relevând în măsura posibilităților și valoarea lor folcloristică. În consecință, câteva legende publicate de Boleslav Hâjdeu au fost reluate în traducere română în studiile, monografiile și culegerile de folclor editate în a doua jumătate a secolului al XX-lea: *Folclorul haiducesc în Moldova* [28]; *Legende istorice moldovenești* [29, p. 43]; *Legende, tradiții și povestiri orale moldovenești* [30, p. 223-224]. Asemeni scrierilor fratelui său Alexandru, și cele ale lui Boleslav Hâjdău au marcat începuturile folcloristicii ca știință.

Cercetătorii creației literare și științifice a lui **Bogdan Petriceicu-Hasdeu** (nume la naștere Tadeu Hâjdău; n. 26 februarie 1838, Cristinești, Hotin, Imperiul Rus, astăzi Ucraina – m. 25 august 1907, Câmpina, România) au remarcat constant spiritul erudit al savantului pentru cercetarea folclorului, precum și pentru valorificarea constituentelor etnofolclorice în operele sale literare. Căutând rădăcinile pasiunii pentru cultura tradițională a renumitului academician al Academiei Române și membru al multor academii străine, vom vedea că B. P.-Hasdeu a pornit din mediul folcloric de la Cristinești, unde s-a aflat mereu în preajma bunicii sale, Valeria Hâjdău „pe care o admira așa de mult, și unde folclorul românesc pulsa în toată splendoarea sa” [31, p. 5]. De asemenea, după cum subliniază istoricii vieții și activității cărturarului, a copilărit și la Zamcioji, la curtea prietenului tatălui său Alexandru, boierul Vasile Cristea, de la care a cules, probabil, mai multe creații folclorice, dovadă servind o orație pe care a valorificat-o în drama istorică *Răzvan și Vidra*.

Pe parcursul anului școlar 1951-1852, adolescentul Hasdeu, s-a aflat în „atmosfera satului arhaic românesc” Cristinești, perioadă în care a început să-și noteze primele sale texte folclorice. Relativ puținele texte descoperite până astăzi, culese de savant încă din tinerețe (majoritatea textelor au notați anii 1951, 1952) [Pentru alte precizări în acest sens a se consulta: 32], care au fost identificate în Arhiva „B. P. Hasdeu” de la Biblioteca Academiei Române (mapa I, ms. 21), în revistele la care a colaborat B. P.-Hasdeu, dar și din lucrările sale artistice, au fost publicate în volumele 18 și 19 ale Colecției „Moștenire”, seria „Bogdan Petriceicu Hasdeu. *Scrieri”*, editura „Știința”, anul 2020, îngrijită de Stancu Ilin și Ionel Oprișan, responsabil de ediție Mihai Papuc. Tot aici au intrat și textele folclorice obținute prin intermediari, drept răspunsuri la chestionarele lui B. P.-Hasdeu, expediate de ilustrul savant în toate localitățile arealului românesc.

Ulterior, fiind iuncher în regimentul „Contele Radetzki”, unitate militară de pe lângă Odessa Nouă, pe teritoriul Ucrainei, anii 1854-1857, a consemnat mai multe materiale în limba bulgară pe care le-a tradus în rusă și română, temei servindu-i referințele la istoria și teritoriile românești din aceste texte. Cercetătorii biografiei și operei savantului nu exclud că ar mai fi culeș și în perioada aflării sale la Cahul în calitate de judecător, dar și în timpul călătoriilor sale în Basarabia de sud (Bugeac) în calitate de deputat de Bolgrad (1868–1869), dar deocamdată acestea rămân a fi doar presupuneri.

Toată creația literară și științifică a savantului demonstrează că B. P.-Hasdeu a continuat tradițiile literare ale înaintașilor săi, preocupările acestora pentru trecutul istoric și creația populară orală, depășindu-le realizările obținute și extinzându-și interesele etnologice pentru studierea comparativă a folclorului, a mitologiei, a istoriei poporului român etc.

Contribuțiile sale esențiale privind salvgardarea specimenelor etnofolclorice țin de cerințele pe care le-a impus culegătorilor îndemnându-i să înregistreze cât mai aproape de adevăr particularitățile lingvistice (fonetice, dialectale), pledând pentru autenticitatea textologică a materialelor de teren.

Parcursul istoric al fundamentării teoretice a constituentelor etnofolclorice începe cu termenii propuși de redutabilul etnolog B. P. Hasdeu. Inițiatorul școlii științifice folcloristice românești aplică și impune o serie de concepte specializate, precum *variantă, tip, prototip, arhetip* (și subdiviziuni ale acestora: *subtip, subvariantă, subarhetip*). Ceva mai târziu, Ovidiu Bârlea va concluziona ca termenul *variantă* așa cum este tratat în studiile științifice de folclor ale lui B. P. Hasdeu își va menține fundamentul teoretic și în folcloristica românească a secolului al XX-lea. În sistemul conceptual hasdeian, prin *varianturi* [sau *variațiuni* – A se vedea: 33, p. 243], „în literatura poporană ca și-n linguistică, se înțeleg exemplare diferite în formă, în accidente, în punturi secundare, dar identice în toate elementele fondului, iar nu numai în unele din ele” [34, p. 503]. Subvariantele reprezintă variantele cele mai apropiate între ele. Totalitatea tuturor variantelor va alcătui *tipul*. Referindu-se la *tip,* savantul îl percepea compus din motive, care fiind încărcate cu elemente secundare alcătuiesc *subtipuri* ale unui *tip* materializat în specii diferite. Alteori B. P. Hasdeu menționează că suma variantelor naționale alcătuiesc *subtipul* sau *versiunea* (termen actual în folcloristica contemporană). Cât privește *arhetipul* sau *prototipul,* acesta reprezintă forma de bază, germenele originar, de la care provin *variantele remarcate în circulație*. Prototipul, în concepția lui Hasdeu denumește atât o formă primară raportată la patrimoniul național, cât și la cel universal (de confruntat generalizarea Școlii Finlandeze asupra arhetipului). Drept treaptă intermediară spre *arhetip* distinge pentru anumite creații folclorice și *subarhetipul* (*sub-archetip,* explicat în baza baladei *Cucul și turturica*) [Ibidem, p. 559]. Pornind de la terminologia propusă de B. P. Hasdeu, folcloriștii și etnologii vor dezvolta ulterior teoretizările asupra conceptului de folclor și cultură populară, asupra constituentelor etnofolclorice.

În terminologia fundamentată de ilustrul savant identificăm concepte ca: *literatură poporană*, *creație populară*, *tradițiune populară istorică, etnopsihologie („etno-psicologie”,*

termen la care renunță ulterior) sau *folclor („folklore”)* („credințele cele intime ale poporului, obiceiele și apucăturile sale, suspinele și bucuriele“ [35, p. XVIII], sau într-o formulare ulterioară, „tóte prin câte se manifestă spiritul unuĭ popor, obiceiele lui, ideile'i despre sine'și și despre lume, literatura luĭ cea nescrisă, miĭ și miĭ de trăsure caracteristice cu rădăcinĭ în inimă și cu muguriĭ în graĭu”). [36, p. 222] etc. Potrivit lui Hasdeu, cele două „ramure” ale „literaturei poporane” sunt „literatura poporană nescrisă” și „literatura poporană scrisă” [34, p. XIII], apreciindu-le ca fiind distincte, dar care nu se opun una alteia, ci se manifestă într-o osmoză funcțională (într-o „legătură așa ḑicênd indissolubilă” [Ibidem, p. 387]). În viziunea savantului, termenul „poporan” se referă la formele culturale provenite din extern și foarte răspândite, iar termenul de „popular” distinge doar formele culturale interne, apărute în mediul rural, specifice unei anume sau grup de comunități. Relația de similaritate dintre folclor și cărțile populare se realizează pe două planuri: unul al modalităților de funcționare – prin creație și transmitere a informației, și altul tematic – care vizează repertoriul de teme și motive, tipare compoziționale: formule stereotipizate, structuri narative etc.

Cunoscute mediului științific sunt și teoretizările lui Hasdeu privind trăsăturile fundamentale ale creației folclorice: „caracterul lui colectiv”, „anonim”, „variabil”, „tradițional”, trăsături pe care le atribuie și textelor literare manuscrise medievale ale cărților populare.

A publicat mai multe studii ce țin de cultura tradițională: *Literatura populară* [37], *Frunză verde* [38], *Nu e in tóte ḑilele Pascile. Originea creștinismului la români* [39, p. 92-96], «*Doĭna» restórnă pe Rösler* [Ibidem, p. 25-32]. În cel din urmă, a susținut ideea originii indo-europene a termenului *doină*. Cu toate că nu auzise de zeitatea Doina, despre care scria principele Dimitrie Cantemir că ar fi existat în panteonul mitologic al dacilor alături de personajele Zâna, Drăgaica, Paparuda ș. a., B. P.-Hasdeu e de părerea că doinele au existat la daci, argumentându-și ideea în articolul *„Doĭna”. Originea poesieĭ poporane la Români* [Ibidem, p. 12-22]: „Elŭ [Cantemir] – menționează Hasdeu – <...> credea (*Descript. Mold.* ed. Papiŭ, p. 141), că *Doĭnă* se va fi chiămatŭ la Dacĭ ḑeulŭ saŭ ḑîna resboiuluĭ, fiind-că cu acestŭ cuvîntŭ - ḑice elŭ - începe totŭ-d'a-una la Românĭ cântecele lorŭ de luptă: «praeponitur enim cunctis quae fortiter in bello referunt canticis». Opiniunea lui Cantemirŭ, orĭ-câtŭ de arbitrară, are unŭ meritŭ. Ea deștéptă o întrebare fórte seriósă: părinții noștri moștenit'au eĭ puternica lorŭ inspirațiune poetică dela Romani ori dela Daci? < > Dacă vomŭ pune dară în cumpĕnă natura prozaică a Romanilorŭ cu geniulŭ poeticŭ alŭ Dacilorŭ, va fi legitimŭ a conchide că admirabilele nóstre «doĭne», negreșitŭ ca genŭ, nu ca materiă, sunt moștenite dela acești din urmă. Ast-felŭ Cantemirŭ avea dreptate de a căuta pe *doĭnĕ* la Daci [Ibidem, p. 15-16]. În folcloristica actuală, această părere a fost susținută și de Victor Cirimpei, etnologul fiind preocupat, preponderent de mitologia populară a românilor.

B. P.-Hasdeu, realizând o recenzie la culegerea de cântece istorice ucrainene, antologată de B. Antonovici și M. Dragomanov, recunoștea existența *cântecului istoric* ca specie, în favoarea căreia au scris mai mult argumente savanții Victor Gațac [40] Grigore Botezatu și Andrei Hâncu [41]. Numeroase articole, studii folcloristice au fost inserate în lucrările *Cuvente den bătrâni* (1877-1881), dicționarul universal „folcloric” *Etymologicum Magnum Romaniae* (1886-1898). A muncit enorm la elaborarea chestionarelor sale, *juridic* [42] și *lingvistic* [43], care l-au ajutat la consemnarea unui vast material etnofolcloric, editat parțial de etnologii români Ion Mușlea și Ovidiu Bârlea [44]. Realizându-i un portret folcloristic în renumita sa lucrare *Istoria folcloristicii românești,* etnologul Ovidiu Bârlea aprecia întreaga activitate științifică a savantului, subliniindu-i meritul incontestabil la fundamentarea teoretică a folcloristicii românești: „Hasdeu aduce în folcloristică o contribuție capitală, teoretică – mai cu seamă despre metodologia cercetării – și organizatorică, el fiind promotorul celei mai întinse acțiuni de culegere și de înfățișare a întregului patrimoniu popular [45, p. 220].

1. Continuatori ai ideilor și metodologiei științifice folcloristice a ilustrului savant B. P.-Hasdeu au fost și etnologii Elena Sevastos, Simion Fl. Marian, Teodor T. Burada, Tudor Pamfile, Ion C. Fundescu, Petre Ispirescu, Miron Pompiliu, Gheorghe Dem Teodorescu, Ionel-A. Candrea ș. a. – care au însușit metodologia hasdeiană de acumulare și cercetare, valorificare a materialului etnofolcloric românesc.

2. Fiind inauguratorul *şcolii ştiinţifice în folcloristică*, B. P. Hasdeu, alături de Al. Odobescu, a întemeiat și cercetările comparative clasice. Elocvente în acest sens sunt studiile: *Povestea numerelor la Românĭ, la Slavĭ, la Francesĭ, la Evreĭ etc* [34, p. 567-608] și *Balada „Cucul şi turturica" la Românĭ, la Moravĭ, la Provenţalĭ, la Reto-romanĭ, la Perşĭ, la Turcomanĭ etc.* [34, p. 501-566; a se vedea: 46; 47].

3. A fondat și condus mai multe publicații periodice: *Traian*, *Aghiuță*, *Viitorul*, *Analele Academiei Române*, *Columna lui Traian* și multe altele.

4. În prezentul material ne vom opri la aceste relatări despre preocupările dinastiei Hasdeu pentru conservarea și promovarea elementelor de patrimoniul cultural imaterial, subliniind încă o dată rolul exhaustiv al acestei vițe de oameni cărturari pentru valorificarea moștenirii spirituale a poporului.

BIBLIOGRAPHY

1. *Creația populară (Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina)*. Chișinău: Știința, 1991.
2. *Etnologie românească*. Volumul I. *Folcloristică și etnomuzicologie.* București: Editura Academiei Române, 2006.
3. Dvoicenco, Eufrosina. *Începuturile literare ale lui B. P. Hasdeu. Jurnalul intim (1825-1856) și alte opere ruseşti.* București*:* Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1936.
4. Dvoicenco, Eufrosina. *Alexandru Hasdeu şi literatura populară.* În: *Revista istorică*. 1936, nr. 1-3, p. 23-38.
5. Iorga, Nicolae. *Istoria literaturiĭ româneștĭ în veacul al XIX-lea – de la 1821 înnainte – în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*. Volumul II: Epoca lui M. Kogălniceanu (1840-48). București: Minerva, Institut de Arte Grafice și Editură, 1908.
6. Drăgoi, Gabriela. *Un precursor: Alexandru Hîjdeu.* În: *Anuar de Lingvistică şi Istorie Literară*. Iași: Editura Academiei, vol. XXVI, 1977-1978, p. 187-195.
7. Хиждеу, Александръ. *Двѣ Молдавскія пѣсни*. În: *Вѣстникъ Европы*. 1830, № 23-24, с. 129-131.
8. Хиждеу, Александръ де. *Румунскія Народныя Пѣсни на Русскомъ Языкѣ. Писъмо къ Издателю*. În: *Телескопъ. Журналъ современнаго просвѣщенія*. Москва: Въ Типографіи Н. Степанова, 1833, часть четырнадцатая, выпуски 5-8, с. 491-526.
9. Хиждеу, Александр. *Народная румынская думка*. În: *Молва*. 1835, № 35, с. 127.
10. Ciocanu, Vasile. *Alexandru Hâjdeu şi creaţia populară*. În: *Literatura moldovenească şi folclorul*. Chișinău: Știința, 1982, p. 111-142.
11. Хиждеу, Александр. *Простонародная волошская песня*. În: *Молва*, 1835, № 36, с. 144-147.
12. Drăgoi, Gabriela. *Un precursor: Alexandru Hîjdeu.* În: *Anuar de Lingvistică şi Istorie Literară*. Iași: Editura Academiei, vol. XXVI, 1977-1978, p. 187-195.
13. Dvoicenco, Eufrosina. *Alexandru Hasdeu şi literatura populară*. În: *Revista istorică*. 1936, nr. 1-3, p. 23-38.
14. Гацак, Виктор. *Фольклор и молдавско-русско-украинские исторические связи*. Москва: Наука, 1975.

15. Caracostea, Dumitru. *Poezia tradițională română*: *Balada poporană și doina.* Volumul II. București: Editura pentru literatură, 1969.

16. Ciocanu, Vasile. *Contribuții istorico-literare*. București: Editura Fundației Culturale Române, 2001. 282 p.

17. Хиждеу, Болеслав Ф. *Судъ въ Сердарии Оргеевской: Сказка изъ Молдавской Летописи Костина.* În: *Молва*. 1835, часть X, № 9, с. 145-149.

18. Хиждеу, Болеслав Ф. *Клад Господаря Петричейки: Балада из молдавского народного предания.* În: *Молва*. 1835, часть X, № 35, с. 137-140.

19. Хиждеу, Болеслав Ф. *Молдавскія легенды: Дабижа и Гинкулъ*. În: *Сынъ Отечества и Сьверный архивъ: Журналъ словесности, исторіи и политики.* Томъ первый, часть II. Санкт Петербургъ: Типографія Александра Смирдина, 1838, p. 230-249.

20. Хиждеу, Болеслав Ф. *Три молдавские легенды. I. Могила. Предание из молдавской летописи логофета Ромши.* În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*, 1844, № 31, 15 апреля.

21. Хиждеу, Болеслав Ф. *Три молдавские легенды. II. Гетман Куницкий, Молдавское предание: Из летописи Василья Баинского.* În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa*, 1844, № 32, 19 апреля.

22. Хиждеу, Болеслав Ф. *Три молдавские легенды. III. Бужор.* În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa.* 1844, № 33, 22 апреля.

23. Хиждеу, Болеслав. *Свадьбы у бессарабских крестьян.* În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa.* 1845, № 51, 27 июня, № 52, 30 июня.

24. Хиждеу, Болеслав. *Предрассудки и колдовство у молдован*. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa.* 1845, № 63, 8 августа.

25. Хиждеу, Болеслав. *Путевые заметки о Буковине.* În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa.* 1846, № 64.

26. Хиждеу, Болеслав. *Суеверия молдавского народа*. În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa.* 1846, № 80.

27. Бассараб, Б. *Несколько молдавских народных сказок и преданий.* În: *Одесскій вѣстникъ: Journal d'Odessa.* 1847, № 57, 16 июля; № 58, 19 июля.

28. Botezatu, Grigore. *Folclorul haiducesc în Moldova.* Chișinău: Cartea Moldovenească, 1967.

29. Botezatu, Grigore. *Legende istorice moldovenești.* În: *Cercetări folcloristice*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1969, pp. 31-52.

30. *Legende, tradiții și povestiri orale moldovenești*. Alcătuirea, articolul introductiv și comentarii de Grigore Botezatu. Chișinău: Știința, 1975.

31. Hasdeu Petriceicu, Bogdan. *Scrieri*. Volumul 18. *Folclor literar (1). Folclor tradițional în versuri.* Ediție critică de I. Oprișan. Chișinău: Știința, 2020.

32. Cirimpei, Victor. *B. P. Hasdeu – culegător de creație populară moldovenească.* În: Limba și literatura moldovenească. 1975, anul XVIII, nr. 3, p. 34-42.

33. Petriceĭcu-Hasdeŭ, Bogdan. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor lucrat după dorința și cheltuiĕla M. S. Regelui Carol I sub auspiciele Academiei Române*. Tomul 3. Bucuresci: Stabilimentul Grafic I. V. Socecŭ, 1893.

34. Petriceĭcu-Hasdeŭ, Bogdan. *Cuvente din bătrâni*. *Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI. Publicațiuni istorico-filologiece. Limba română vorbită între 1550-1600*. Tomul II. Bucuresci: Noua Tipografie Națională C. N. Rădulescu, 1879.

35. Petriceĭcu-Hasdeŭ, Bogdan. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor lucrat după dorința și cheltuiĕla M. S. Regelui Carol I sub auspiciele Academiei Române*. Tomul I. Bucuresci: Stabilimentul Grafic I. V. Socec & Teclu, 1887.

36. Petriceĭcu-Hasdeŭ, Bogdan. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor lucrat după dorința și cheltuiĕla M. S. Regelui Carol I sub auspiciele Academiei Române*. Tomul II. Bucuresci: Stabilimentul Grafic I. V. I. V. Socecŭ, [f. a.].

37. Fundescu, Ioan C. *Literatură populară. Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, cu o introducere despre literatura populară de D.B.P. Hasdeu. București: Tipo-Lotografia și Fonderia de litere Dor. P. Cucu, 1896.

38. Petriceĭcu-Hasdeŭ, Bogdan. *Frunză verde. O pagină despre istoria literaturii române*. În: *Columna lui Traian.* 1873, anul IV, nr. 13, p. 240-243.

39. Petriceĭcu-Hasdeŭ, B.[ogdan]. *Din Istoria Limbeĭ Române*. Bucuresci: Tipografia Academieĭ Române, 1883.

40. Gaţac, Victor: *Trei specii şi nu una*. În: *Limba şi literatura moldovenească*, 1960, anul III, nr. 4, p. 32-37; *Cântecele istorice*. În: *Schițe de folclor moldovenesc*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1965, p. 241-279.

41. Botezatu, Grigore; Hâncu, Andrei. *Ce este cântecul bătrânesc*. În: *Cântece bătrânești ale românilor. Cântece istorice*. Antologare, introducere, glosar, comentarii de Grigore Botezatu și Andrei Hâncu. Colecția „Biblioteca școlarului". Serie nouă. Ediția a II-a. Chișinău: Litera, București: Litera Internațional, 2003, p. 5-16.

42. Petriceĭcu-Hasdeŭ, Bogdan. *Obiceiele juridice ale poporului român. Programa.* În: *Analele Societății Academice Române*. 1878, anul X, secțiunea II, p. 340-365; broșură: București: Edițiune oficială, 1878. 61 p.

43. Petriceĭcu-Hasdeŭ, Bogdan. *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română.* În: *Analele Academiei Române*. Seria II, tomul VII, secțiunea I. București, 1884-1885, p. 21-34; broșură: București: Editura Academiei Române, 1884. 16 p.

44. Mușlea, Ion; Bîrlea, Ovidiu. *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*. București: Minerva, 1970.

45. Bârlea, Ovidiu. *Istoria folcloristicii românești*. Craiova: Aius PrintEd, 2010.

46. [Petriceĭcu-]Hasdeŭ, [Bogdan]. „*Cucul și turturica" la români și la persiani.* În: *Columna lui Traian*. 1876, serie nouă, anul VII, nr. 01, p. 40-44.

47. [Petriceĭcu-]Hasdeŭ, [Bogdan]. *Balada poporană „Cucul și turturica" la România, în Persia și în Francia. Notiță.* În: *Columna lui Traian*. 1877, serie nouă, anul VIII, nr. 06, p. 301-303.